

การพัฒนาแนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ
จังหวัดกาฬสินธุ์

The development of waste management approaches with community participation
Somdet Subdistrict Municipality, Somdet District, Kalasin Province

อรรคราธร สงวนตระกูล

Akarathorn Sanguantrakul

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

Somdet District Public Health Office Kalasin

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนแกนนำจิตอาสาฯ สี่แวดล้อมครัวเรือน 360 คน เก็บข้อมูลจากทะเบียนรายงานผลการดำเนินงานตามแนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย พบว่า ผลการดำเนินงาน แนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสมาชิกที่ลงหุ้นสมัครร่วมตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน มีเงินทุนหมุนเวียนในการรับซื้อขยะกว่า 420,298.74 บาท มีผลกำไรเกิดขึ้น 191,084.18 บาท และสามารถลดปริมาณขยะรีไซเคิลที่นำมาจำหน่ายรวมกว่า 117.02 ตัน คิดเป็นเงิน 46,808 บาท

คำสำคัญ : การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน

ABSTRACT

This research was participatory action research (PAR) aimed to Develop waste management practices with community participation. Somdet Subdistrict Municipality, Somdet District, Kalasin Province . Sample size were 360 representative of the volunteer spirit of the environment. Data were collected by operational report according to the solid waste management approach with community participation. Somdet Subdistrict Municipality Kalasin Province. Analyze the data by frequency, percentage, mean and standard deviation and content analysis.

The results showed that the operating results Guidelines for solid waste management with community participation. Somdet Subdistrict Municipality Kalasin Province. There are members who sign up to participate in the community recycling market. With working capital for the purchase of more than 420,298.74 baht of garbage, 191,084.18 baht of profits were generated and the total amount of recyclable waste could be reduced by 117.02 tons, equivalent to 46,808 baht.

Keyword : Community waste management

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญและร่วมมือแก้ไขกันอย่างเต็มความสามารถ เพราะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกประเทศ ในชุมชนทุกระดับตั้งแต่ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ทุกวันนี้คนไทยกว่า 60 ล้านคนสามารถสร้างขยะได้มากถึง 14 ล้านตันต่อปี แต่ความสามารถในการจัดเก็บขยะกลับมีไม่ถึง 70 % ของขยะที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดปริมาณมูลฝอยตกค้าง ตามสถานที่ต่าง ๆ หรือมีการนำไปกำจัดโดยวิธีกองบนพื้นซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ อากาศเสีย เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้งทำให้เกิดควันและสารมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย เกิดจากการกองมูลฝอยที่ตกค้างบนพื้นเมื่อฝนตกจะเกิดน้ำเสียซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำทำให้เกิดภาวะมลพิษทางน้ำ แหล่งพาหะนำโรค จากมูลฝอยตกค้างบนพื้นจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของหนูและแมลงวัน ซึ่งเป็นพาหะนำโรคติดต่อทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และเหตุรำคาญและความไม่ปลอดภัย การเก็บขยะมูลฝอยไม่หมดทำให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวน (กรมควบคุมมลพิษ, 2560)

การจัดการขยะมูลฝอยในอนาคตมีแนวโน้มของปัญหามากยิ่งขึ้น ซึ่งเทศบาลที่มีหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอยไม่สามารถจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างทั่วถึงและขาดประสิทธิภาพเนื่องจากขยะมูลฝอยไม่ได้รับการคัดแยกและการทิ้งขยะมูลฝอยอย่างเกื่อนกลาด จึงส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยยิ่งยากลำบากมากยิ่งขึ้นซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการที่ประชาชนขาดความรู้ความตระหนักและเจตคติที่ดีในการให้ความร่วมมือใน

การจัดการขยะมูลฝอยนั่นเอง (กรมควบคุมมลพิษ, 2556)

ดังนั้นการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธีหรือนำไปบำบัดและกำจัดอย่างถูกต้องในเวลาที่เหมาะสมแล้ว จะช่วยให้ช่วยลดผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้น จึงต้องให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอยที่จะต้องมีประสิทธิภาพและสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคได้ จำเป็นต้องปรับแนวคิดและทัศนคติต่อขยะมูลฝอยของประชาชนและชุมชน จากของเหลือทิ้งที่ส่งไปกำจัดที่ปลายทางอย่างเดียว เป็นการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ มีการคัดแยกขยะมูลฝอยและนำกลับมาใช้ประโยชน์หรือสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจะส่งผลให้เหลือขยะมูลฝอยที่จะต้องทิ้งลงสถานที่กำจัดน้อยที่สุด (ประพฤษ นิลโมทย์, 2550; นัยนา เดชะ, 2556)

ปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสมเด็จ ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปีที่เป็นภาระให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลสมเด็จในการจัดเก็บ เก็บขน นำไปกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาลที่บ่อฝังกลบของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เสียค่าใช้จ่าย ต้นละ 400 บาท เป็นเงิน 80,000 – 100,000 ต่อเดือน ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มีการคัดแยก การจัดการขยะที่ต้นทาง และหากไม่มีการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของพี่น้องประชาชนชาวเทศบาลตำบลสมเด็จ ปริมาณขยะปีงบประมาณ 2552 – 2555 จะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 300 ตัน/ปี คิดเป็นค่าบริการกำจัดขยะที่นำไปฝังกลบ เฉลี่ยปีละ 432,975 บาท (เทศบาลตำบลสมเด็จ, 2556)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้พัฒนาการพัฒนาแนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วน

ร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสุมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ขึ้น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการชุมชน แกนนำ ผู้นำชุมชน และ ประชาชนชาวเทศบาลตำบลสมเด็จ วิเคราะห์ สถานการณ์ปัญหาการจัดการขยะชุมชนในเขต เทศบาลตำบลสมเด็จ เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่ต้นทาง (ครัวเรือน) โดย เน้นการคัดแยก และการนำไปใช้ประโยชน์ สร้าง รายได้ ลดรายจ่ายของครัวเรือน ชุมชนและ เทศบาล” สร้างชุมชนสะอาด เป็นระเบียบ มี สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องลักษณะ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาแนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดย ชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสุมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) Kemmis, S., & McTaggart, R.,2000)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนในเขต เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ชุมชนบ้านสีแยก หมู่ที่ 2 ,3 ,4 ,5 ,6 และ 10

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนแกนนำจิตอาสา รักษาสิ่งแวดล้อมครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน ที่ สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ชุมชนบ้านสีแยก หมู่ที่ 2 ,3 ,4 ,5 ,6 และ 10 ชุมชนละ 60 คน รวม 360 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาแนวทาง จัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาล ตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการจัดการ ขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชน
2. ทะเบียนรายงานผลการดำเนินงานตาม แนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การ วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถานการณ์ปัญหาปริมาณขยะชุมชน เทศบาลตำบลสมเด็จ
  - 1.1 ปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ยวันละ 2.28 กิโลกรัม/ครัวเรือน และปริมาณขยะมูลฝอยรวม เฉลี่ยวันละ 6.8 ตัน แยกเป็นประเภทได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ปริมาณขยะมูลฝอยเทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ประเภทขยะมูลฝอย	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย/คร.(กิโลกรัม)
1.ขยะอินทรีย์	437.2	56.36	1.29
2.ขยะทั่วไป	36.4	4.69	0.11
3.ขยะรีไซเคิล	298.4	38.47	0.88
4.ขยะอันตราย	3.7	0.48	0.01

1.2 ค่าใช้จ่ายที่เทศบาลตำบลสมเด็จจะต้องใช้ในการจัดการขยะมูลฝอย ตัวเลขที่เพิ่มมากขึ้นแนวโน้มหากไม่มีการช่วยกันตั้งแต่ต้นทาง (ครัวเรือน) ขยะเกิดที่ไหนจะต้องช่วยกันตั้งแต่การคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และลดปริมาณขยะที่จะต้องนำไปกำจัด โดยการฝังกลบที่บ่อฝังกลบของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ (เดิมเดือนละ 40,000 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 90,000 บาทต่อเดือนในปัจจุบัน) ยังไม่รวมค่าน้ำมัน ค่าจ้างพนักงานเก็บขน ค่าซ่อมบำรุง อื่นๆ รวมแล้วปีละ 4,000,000 บาท (สี่ล้านบาท)

1.3 มีขยะรีไซเคิลจำนวนมากคิดเป็นร้อยละ 38.47 ของขยะครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งขยะรีไซเคิลสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ หากคัดแยก นำไปจำหน่ายจะเป็นการสร้างรายได้ ให้พี่น้องชาวเทศบาลตำบลสมเด็จ และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่ต้นทาง (ครัวเรือน)

2. การพัฒนาแนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับกระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ประธาน อสม. แกนนำอสม. แกนนำผู้สูงอายุ ร่วมกับประชาชนชาวชุมชน เพื่อพัฒนาแนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม

เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชนกลุ่มเป้าหมายได้แก่ โดยยึดหลัก 3Rs (กรมควบคุมมลพิษ, 2561) คือ 1R ; Reduce : การลดปริมาณขยะ(ต้นทาง), 2R ; Reuse : การใช้ซ้ำ , 3R ; Recycle : การนำกลับมาใช้ใหม่ตามแนวทางการแก้ไขปัญหา เน้นการคัดแยก และการนำไปใช้ประโยชน์ สร้างรายได้ ลดรายจ่ายของครัวเรือน ชุมชนและเทศบาล สร้างชุมชนสะอาดเป็นระเบียบ มีสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ ใช้กลไกกองทุนจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมชุมชน ในการส่งเสริมให้ประชาชน แกนนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมชุมชนร่วมจัดการขยะที่ต้นทาง (ครัวเรือน) ครอบคลุมขยะทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะทั่วไป ประกอบด้วย ดังนี้

2.1 แนวทางการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์ การสะท้อนข้อมูลในส่วน of ข้อมูลเชิงประจักษ์

2.2 การแต่งตั้งแนวร่วม ผู้ร่วมก่อการดีในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

1) การสร้างแกนนำระดับชุมชน นำกลุ่มแกนนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมชุมชน ไปศึกษาดู

งานการจัดการขยะรีไซเคิลของชุมชนของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

2) การสร้างแกนนำระดับครอบครัว โดยการจัดการอบรมให้ความรู้แก่แกนนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมครัวเรือนผู้สนใจและสมัครเข้าร่วมโครงการ และร่วมกันกำหนดบทบาท หน้าที่ในการขับเคลื่อนกิจกรรมการจัดการขยะที่ต้นทาง โดยเน้นให้แกนนำนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมครัวเรือนร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเอง และการนำขยะที่คัดแยกแล้วมาใช้ประโยชน์ให้ครอบคลุมทั้ง 4 ประเภท และถูกหลักสุขภาพ โดยเทศบาลตำบลสมเด็จเป็นพี่เลี้ยงและให้การสนับสนุน มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

2.3 การจัดตั้งตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชนในทุกชุมชน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของแกนนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมที่ผ่านการอบรมร่วมจัดตั้งสมัครเป็นสมาชิก ร่วมลงหุ้นๆ ละ 100 บาท ร่วมจัดทำระเบียบและแนวทางการจัดตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชนทุกแห่ง เดือนละ 1 ครั้ง คัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการแกนนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมชุมชนๆ ละ 10 คน ส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนของแกนนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมชุมชนและแกนนำคณะกรรมการมีการคัดแยกขยะครอบคลุมทั้ง 4 ประเภท รวมถึงการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะรีไซเคิลที่คัดแยกและนำมาจำหน่ายที่ตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน รับเงินสดค่าขยะ ปลายปีมีปันผลคืนจากผลกำไรของกองทุน เป็นการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในครัวเรือน

3. การดำเนินงานตามแนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จจังหวัดกาฬสินธุ์

3.1 คณะกรรมการแกนนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมชุมชน ที่ชุมชนคัดเลือกจากแกนนำผู้นำชุมชน อย่างน้อยชุมชนละ 10 คน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบกัน มีประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรณุกฎพช. เภรณุกฎ กรรมกรฯ เมื่อชุมชนระดมหุ้นจากสมาชิกมาแล้วคณะกรรมการโดยประธาน รองประธานและเภรณุกฎ จะไปเปิดบัญชีธนาคาร นำเงินทุนทั้งหมดไปฝากเข้าบัญชี และจะเบิกถอน 2 ใน 3 ของคณะกรรมการเปิดบัญชี ในทุกเดือนเพื่อนำมาซื้อขยะ ในวันจัดตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน เดือนละ 1 ครั้ง โดยคณะกรรมการทั้ง 10 ท่านจะเป็นผู้รับซื้อขยะรีไซเคิลจากแกนนำจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนที่ร่วมสมัครลงหุ้นในกองทุนจิตอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมชุมชน ที่คัดแยกไว้และนำมาจำหน่ายที่ตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน ะละ 1 วัน ในการจัดตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชนคณะกรรมการจะนำขยะรีไซเคิลที่รับซื้อมาคัดแยกเพื่อเพิ่มมูลค่าอีก เช่น ขวดแก้วที่รับซื้อไว้ก็โลกรั่มละ 50 สตางค์ (ราคาเศษแก้ว) สามารถคัดแยกขวดเบียร์ ขวดเหล้า ซ็อกलोंใส่ จะขายได้โหลละ/กล่องละ 10 - 12 บาท ที่เหลือแยกเป็นขวดแก้วใส และขายได้ก็โลกรั่มละ 1.70 บาท และขวดแก้วสีขายได้ 1.50 บาท โดยจะมีผลกำไรรวมเกิดขึ้นประมาณ ร้อยละ 80 ขึ้นไป หลังตลาดนัดจะนำเงินไปฝากธนาคารไว้ ซึ่งจะดำเนินการเหมือนเดิมในวันตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชนครั้งต่อไป

3.2 แนวทางการสรุปและปันผลกำไร จากตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน เมื่อเกิดผลกำไรจากการดำเนินการและการบริหารจัดการตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน ได้ร่วมกันกำหนดในระเบียบ มีการนำผลกำไรมาปันผลให้แก่สมาชิกที่ร่วมลงหุ้น คัด

แยกและนำขยะมาจำหน่ายที่ตลาดนัดขยะรีไซเคิล
ชุมชนแต่ละชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การปันผลเงินหุ้น แก่สมาชิกผู้ลงหุ้น
ไว้กับตลาดนัดฯ ในอัตราร้อยละ 20 ของเงินกำไร

2) การปันผลเบี้ยขยัน แก่สมาชิกผู้นำ
ขยะรีไซเคิลมาจำหน่ายให้ตลาดนัดฯ ในอัตราร้อย
ละ 20 ของเงินกำไร

3) การปันผลแรงจูงใจ แก่สมาชิกผู้ลง
หุ้นและนำขยะรีไซเคิลมาจำหน่ายให้ตลาดนัดฯ ใน
อัตราร้อยละ 10 ของเงินกำไร

4) การปันผลเงินสวัสดิการแก่สมาชิก
และคนในครอบครัวสมาชิกที่เสียชีวิต ในอัตราร้อย
ละ 10 ของเงินกำไร

5) การปันผลเงินสำรองของตลาดนัดฯ
ในอัตราร้อยละ 10 ของเงินกำไร

6) การปันผลเงินค่าเสื่อม ในอัตราร้อย
ละ 10 ของเงินกำไร

7) การปันผลเงินบริหารจัดการของ
ตลาดนัดฯ ในอัตราร้อยละ 20 ของเงินกำไร

8) การจัดสวัสดิการจากผลกำไรของ
ตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน ฯ ให้แก่สมาชิก

4. การติดตามประเมินผลตามแนวทาง
จัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาล
ตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

1) ผลการดำเนินงาน แนวทางจัดการขยะ
มูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ
จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสมาชิกที่ลงหุ้นสมัครร่วมตลาด
นัดขยะรีไซเคิลชุมชน มีเงินทุนหมุนเวียนในการรับ
ซื้อขยะกว่า **420,298.74 บาท** มีผลกำไรเกิดขึ้น
191,084.18 บาท ซึ่งคณะกรรมการแกนนำจิต
อาสารักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน ได้สรุปผลกำไรแจ้งให้
สมาชิกทราบพร้อมปันผลกำไรให้แก่สมาชิกที่ร่วม
ลงหุ้นสูงสุดถึงหุ้นละ 28 บาท (ลงหุ้นๆละ 100

บาท) ปันผลยอดขายสูงสุดร้อยละ 18 บาท หาก
เปรียบเทียบกับรถเร่ที่มารับซื้อในหมู่บ้านไม่มีการ
ปันผลคืนเงินให้ทำให้สมาชิกมีความพึงพอใจ
รวมถึงรางวัลแรงจูงใจจากยอดกำไร ร้อยละ 10
ทุกครัวเรือนสมาชิกที่นำขยะมาจำหน่ายจะได้รับ
รางวัลแรงจูงใจ ทุกคน มีรางวัลผู้ที่มียอดขายสูงสุด
3 รางวัล

2) สามารถลดปริมาณขยะรีไซเคิลที่นำมา
จำหน่ายรวมกว่า **117.02 ตัน** คิดเป็นมูลค่าของ
เงินงบประมาณค่าบริการที่เทศบาลตำบลสมเด็จไป
ฝังกลบที่บ่อเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ตันละ 400
บาท สามารถประหยัดงบประมาณลงได้ **46,808
บาท**

อภิปรายผล

การพัฒนาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดย
ชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอส
มเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้กระบวนการวิจัย
เชิงปฏิบัติการ (Action research) Kemmis, S.,
& McTaggart, R., 2000) เริ่มจากกระบวนการ
วิเคราะห์สถานการณ์ และปัญหาการจัดการขยะ
มูลฝอย ซึ่งพบว่า ชุมชนในเขตเทศบาลตำบล
สมเด็จ มีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ยวันละ 2.28
กิโลกรัม/ครัวเรือน และปริมาณขยะมูลฝอยรวม
เฉลี่ยวันละ 6.8 ตัน ค่าใช้จ่ายที่เทศบาลตำบล
สมเด็จจะต้องใช้ในการจัดการขยะมูลฝอย
90,000 บาทต่อเดือน มีขยะรีไซเคิลจำนวนมากคิด
เป็นร้อยละ 38.47 ของขยะครัวเรือนทั้งหมด ซึ่ง
ขยะรีไซเคิลสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ หากคัด
แยก นำไปจำหน่ายจะเป็นการสร้างรายได้ ให้พื
น้องชาวเทศบาลตำบลสมเด็จ และส่งเสริมให้
ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่ต้นทาง

(ครัวเรือน) จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงได้พัฒนา
แนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม
เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้การ
ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (กมล สุด
ประเสริฐ, 2540) ร่วมกับกระบวนการกลุ่ม อำนาจ
เดชชัยศรี และคณะ, 2539; อนงค์ วิเศษสุวรรณ,
2544; เบ็นจา อ่อนท้วม, 2531) ประกอบด้วย
ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธาน
ชุมชน ประธาน อสม. แกนนำอสม. แกนนำ
ผู้สูงอายุ ร่วมกับประชาชนชาวชุมชน เพื่อพัฒนา
แนวทางจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม
เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการการ
จัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชน
กลุ่มเป้าหมายได้แก่ โดยยึดหลัก 3Rs คือ 1R ;
Reduce : การลดปริมาณขยะ(ต้นทาง), 2R ;
Reuse : การใช้ซ้ำ , 3R ; Recycle : การนำ
กลับมาใช้ใหม่ตามแนวทางการแก้ไขปัญหา เน้น
การคัดแยก และการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่ง
ประกอบด้วย 1) แนวทางการสร้างจิตสำนึกให้
ชุมชน 2) การแต่งตั้งแนวร่วม ผู้ร่วมก่อการดีใน
การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และ 3) การจัดตั้ง
ตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน สอดคล้องกับ
การศึกษาของ พระมหานิพนธ์ ปรีชญโณ (เชียงกา)
, 2562) พบว่า ประชาชนในชุมชนทุกลูกนได้เข้า
มามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในการจัดการขยะ
โดยภาพรวมในด้านต่างๆ เป็นอย่างดีมาก เริ่ม
ตั้งแต่ร่วมค้นหาปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของ
ปัญหา และแนวทางต่างๆ ที่อาจนำมาใช้ในการแก้
ไขปัญหาของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
ขยะมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เกิดจากการรวมกลุ่ม
ความต้องการที่มาจากพื้นฐานความต้องการของ
คนในชุมชน ด้วยมีการแลกเปลี่ยน รับรู้รับทราบ
ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ โดยมีการประชุมใน

ระดับหมู่บ้าน ชุมชน เป็นประจำ เพราะข้อมูล
ต่างๆ ที่ได้รับจากประชาชน จะสะท้อนให้เห็น
ความต้องการและการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วน
ร่วมในกิจกรรม ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้น จึงทำให้
ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น
ในชุมชนต่อคนในชุมชนเป็นอย่างมาก จากการ
ดำเนินงานดังกล่าว พบว่า แนวทางจัดการขยะมูล
ฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลสมเด็จ
จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสมาชิก ที่ลงหุ้นสมัครร่วมตลาด
นัดขยะรีไซเคิลชุมชน มีเงินทุนหมุนเวียนในการรับ
ซื้อขยะกว่า 420,298.74 บาท มีผลกำไรเกิดขึ้น
191,084.18 บาท ซึ่งคณะกรรมการแกนนำจิต
อาสารักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน ได้สรุปผลกำไรแจ้งให้
สมาชิกทราบพร้อมปันผลกำไรให้แก่สมาชิกที่ร่วม
ลงหุ้นสูงสุดถึงหุ้นละ 28 บาท (ลงหุ้นๆละ 100
บาท) ปันผลยอดขายสูงสุดร้อยละ 18 บาท หาก
เปรียบเทียบกับรถเร่ที่มารับซื้อในหมู่บ้านไม่มีการ
ปันผลคืนเงินให้ทำให้สมาชิกมีความพึงพอใจ
รวมถึงรางวัลแรงจูงใจจากยอดกำไร ร้อยละ 10
ทุกครัวเรือนสมาชิกที่นำขยะมาจำหน่ายจะได้รับ
รางวัลแรงจูงใจ ทุกคน มีรางวัลผู้ที่มียอดขายสูงสุด
3 รางวัล และ สามารถลดปริมาณขยะรีไซเคิลที่
นำมาจำหน่ายรวมกว่า 117.02 ตัน คิดเป็นมูลค่า
ของเงินงบประมาณค่าบริการที่เทศบาลตำบล
สมเด็จไปฝังกลบที่บ่อเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ต้นละ
400 บาท สามารถประหยัดงบประมาณลงได้
46,808 บาท สอดคล้องกับการศึกษาของ นัยนา
เดชะ. (2556). พบว่าผลการหามาตรการในการ
จัดการมูลฝอยของประชาชน โดยนำกระบวนการ
A-I-C มาประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิดโครงการ “เสม็ดนำ
อยู่ไร้มูลฝอย” โดยมีรูปธรรมของการดำเนิน
โครงการคือ กองทุนมูลฝอย 1 แห่ง ซึ่งเป็นการ

สร้างรายได้ และมีการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์
เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. จุดเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
จัดตั้งตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน สร้างการมีส่วน
ร่วมในการจัดการขยะที่ต้นทาง (ครัวเรือน) ตาม
หลัก 3Rs เน้นการคัดแยกและนำขยะกลับมาใช้
ประโยชน์ ชุมชนเองมีความรู้ ความเข้าใจในการ
คัดแยกขยะ โดยให้กลไกตลาดนัดขยะรีไซเคิล
ชุมชน ที่สามารถสร้างรายได้จากการขายขยะรี
ไซเคิลขายได้เงินสดทันทีไม่มีเชื่อ ปลายปีมีปันผล

ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะครัวเรือน
สู่ชุมชน ร่วมถึงมีส่วนร่วมในระดับของเทศบาล
เทศบาลตำบลสมเด็จได้แต่งตั้งแกนนำ ผู้นำ
คณะกรรมการแกนนำจิตอาสารักษ์สิ่งแวดล้อม
ชุมชนมาร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย
“ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทางพระราชรัฐ
“จังหวัดสะอาด” จนบรรลุทุกชุมชนในเขตเทศบาล
ตำบลสมเด็จ ร่วมเป็นเครือข่ายการจัดการขยะที่
ต้นทางโดยชุมชนมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบล
สมเด็จ

2. ควรมีกิจกรรมที่เกิดการบูรณาการของ
การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- 1.กมล สดประเสริฐ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจ.เอ็น.ที., 2540.
- 2.กรมควบคุมมลพิษ (2560). ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะมูลฝอย. http://www.pcd.go.th/info_serv/waste_rubbish.htm
- 3.กรมควบคุมมลพิษ (2561). คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3R) เพื่อจัดการขยะชุมชน. <http://www.pcd.go.th/file/06-09-61/16.pdf>
- 4.กรมควบคุมมลพิษ. (2556). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2556. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- 5.เทศบาลตำบลสมเด็จ. (2556). สถานการณ์ขยะมูลฝอยในชุมชน เทศบาลตำบลสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์.
- 6.นัยนา เดชะ. (2556). การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- 7.เป็นจ่า อ่อนท้วม. (2531). กลวิธีในการทำงานเป็นกลุ่ม. มหาวิทยาลัยพายัพ.
- 8.ประพุกษ์ นิลโมทย์. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส”. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- 9.พระมหานิพนธ์ ปรีบุญโณ (เชียงกา). (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะของชุมชน ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2562 135-50.
- 10.อนงค์ วิเศษสุวรรณ,ดร. (2544). พลวัตกลุ่ม. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- 11.อมรสิทธิ์ เทียนชู. (2560). การจัดการธนาคารขยะสำหรับชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนอยู่เจริญบุญมา เขตดอน เมืองกรุงเทพมหานคร. การประชุมวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 6, 3-403.
- 12.อำนาจ เดชชัยศรี, ดร.และคณะ. (2539). กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา.
- 13.Kemmis, S., & McTaggart, R. (2000). Participatory action research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), Handbook of qualitative research (2nd ed., pp. 567-607).Thousand Oaks, CA: Sage.